

Ekonomins metonymiska förvirring

Av José Luis Ramírez

Nu är Nobelpriserna på gång och det fick mig att tänka på metonymin i benämningen "Nobelpriset i Ekonomi", så som det kallas i andra länders massmedia. I Sverige har man fått (med anledning av viss kritik) en anständig vana att precisera prisets namn som "Sveriges Riksbanks pris i ekonomisk vetenskap till Alfred Nobels minne".

Nobelpriserna har gett Sverige en fantastisk reklam. Sverige (och delvis Norge) har fått förmågan att bestämma vilka som är de främsta litterära författare, fysikerna och kemisterna, medicinkunniga och fredsdrivande personer i hela världen. Pengarnas (den s.k. ekonomins) makt är påtaglig härvidlag. Därför var det förargande för etablissemangen att Alfred Nobel inte tänkt på just ekonomerna, när han stiftade priset i sitt testamente. Och ekonomerna, som utgör det moderna samhällets prästerskap, kunde inte låta bli att kräva "jämlighet" och fått Sveriges Riksbank att tränga sig på Nobelpriset och stifta en likvärdig utmärkelse i Ekonomivetenskap, på skattebetalarnas bekostnad. Det vore intressant att veta vad Alfred Nobel skulle tycka.

Det är konstigt att vetenskapskungen "Matte" - som många betraktar som den mänskliga kunskapens viktigaste grund och skolans främsta studieämne (långt utöver alla humanistiska insikter) - inte trängt sig på i Nobelpriset. Det finns dock (bland flera matematikutmärkelser i olika länder) ett svenskt pris stiftat i Wallenbergs namn.

Att pengar och Nobelnamnet skapat (på ett metonymiskt sätt) rykte åt vårt land i hela världen, är helt uppenbart. Intressantast är ändå "ekonomi"-ordets metonymiska betydelseglidning. "Ekonomi" (från grekiskan *oikos nomos* som översätts som "hushållning") står just, i första hand, för familjens förvaltande av sina resurser och gemensamma insatser, men begreppet vidgats till hela stadssamhället, enligt Aristoteles' analys. Den grekiske filosofen påpekar att "hushållningen" (i ett samhälle som inte längre begränsas till en familj eller några gemensamt levande individer, utan omfattar en mängd familjer i samma lokalitet, utvecklar också en raffinerad specialisering av tjänster och varuproduktion som överskrider det direkt personliga utbytet med varandra).

I staden blir "hushållningen" beroende av "bytesmedel" (s.k. pengar) vilket möjliggör också den praktiska kunskapens och betjäningens utveckling och specialisering. Pengar har en symbolisk (metonymisk) drivkraft som, enligt Aristoteles, inte längre betjänar namnet "ekonomi" (hushållning). Han kallar det "*khrematistik*" (från *khremata* som, på grekiska, betyder "egendom, rikedom, pengar").

Det viktigaste i detta aristoteliska stycke (*Politiken* IX kap. {1257a ff}) är att han väcker läsarens uppmärksamhet på sammanblandningen mellan "bruksmedel" och "bytesmedel", vilket (med hänvisning till Aristoteles) uppmärksammades av Karl Marx i *Kapitalet*.

Pengar fungerar som ett språk: ett symboliskt organiserat teckensystem som präglas i mynt och sedlar, vars värde beror på att dess användare tillskriver dem en invand, officiellt accepterad betydelse) Att använda metaller (guld, silver eller koppar*) har varit ett sätt att bevara den metonymiska förvirringen, eftersom dessa metaller betraktades också länge som ett värde i sig, som gick att byta ut mot annat, bortsett myntprägeln.

I sedlarna (utgivna av staten) kunde man läsa att "Kungen" eller "Statskassan ska betala xxx" (med angivelse av pengarnas namn och belopp). Det var ett slags kvitto och lät som om statskassan hade kvar guldet till alla sedlar. Sådana underliga och ouppmärksammade texter har sedermera försvunnit från våra sedlar, men pengar har behållit ett helt vilseledande, asocialt och t.o.m. farligt tänkesätt¹.

Aristoteles förutsåg denna lurendrejeri och tar upp en skojig berättelse om kungen Midas som (av gudarna) fick förmågan att förvandla till guld allt vad han rörde vid. Han insåg snart att han inte ens kunde äta och bad gudarna att bli befriad från förmånen.

---

¹ Det har inte saktats andra bytesmedel av växt- eller djurkaraktär, med de har haft en tidsmässigt och geografiskt begränsad användning.